

Postępowanie prawne z perspektywy prawa karnego i cywilnego w przypadku podejrzenia spożycia środków psychoaktywnych przez nieletnich.

Wstęp

Przedmiotem niniejszych rozważań jest omówienie konkretnych przepisów z wybranych aktów prawnych w kontekście podejrzenia spożycia środków psychoaktywnych przez nieletniego w oparciu o.:

- Ustawę z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2014, poz. 382 t.j.)¹
- Ustawa z dnia 26 października o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2015 r., poz. 1286 t.j. ze zm.)²
- Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016 r., poz. 223 t.j.)³
- Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015 r., poz. 2083 t.j.)⁴
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, (Dz. U. z 2014 r., poz. 121 ze zm t.j.)⁵
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2014 r., poz. 101 ze zm t.j.)⁶
- Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, (Dz U. z 1997 r., nr 88, poz. 553 ze zm.)⁷
- Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, (Dz. U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 ze zm)⁸

Pojęcie „nieletni” należy do języka prawnego z zakresu szeroko rozumianego prawa karnego. Na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich pojęcie to jest

1 Dalej jako: u.p.w.n.

2 Dalej jako: u.w.t.p.a

3 Dalej jako: u.p.n.

4 Dalej jako: krio

5 Dalej jako: k.c.

6 Dalej jako: k.p.c.

7 Dalej jako: k.k.

8 Dalej jako: k.p.k.

pojęciem *stricte* ustawowym z przepisu art. 1 § 2 u.p.n.. Przy czym znamienne jest to, że brak jest „klasycznej definicji” tego określenia w przywołanym przepisie. Ustawodawca wyprowadza *de facto* jego rozumienie w oparciu o kategorię osób taksatywnie wymienioną § 1 tegoż artykułu od pkt 1 do 3 z uwzględnieniem kryterium w postaci wieku i przyczyn używania wobec nich takiego zwrotu.⁹ Do owych kwalifikujących przyczyn zaliczyć należy zachowanie sprzeczne ze zwyczajowo przyjętym w naszej kulturze zachowaniem młodego człowieka, a rodzącym przy tym obawy co do jego prawidłowego obecnego i dalszego społecznego rozwoju. *Pojęcie nieletniego* - jak wskazuje się w doktrynie – *ma (...) zabarwienie negatywne, gdyż jest i powinno być używane wyłącznie do dzieci i młodzieży zdemoralizowanej, wchodzącej w konflikt z prawem*¹⁰ i z tego tytułu objętej trybem ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Owa perioratywność znaczenia pojęcia nieletni została również utrzymana na gruncie przepisów kodeksu karnego z 1997 roku, gdzie odnosi się do sprawcy, który po ukończeniu 15 lat, a przed ukończeniem 17 lat dopuszcza się popełnienia konkretnego czynu zabronionego z katalogu przestępstw wskazanych taksatywnie w przepisie art. 10 § 2 k.k.¹¹ Taki nieletni sprawca może wówczas odpowiadać na zasadach określonych w kodeksie karnym, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają. Nadto nieletni sprawca odpowiadać będzie przed sądem karnym gdy dopuścił się czynu karalnego o znamionach przestępstwa albo przestępstwa skarbowego gdy wszczęto postępowanie po ukończeniu przez nieletniego sprawcę 18 roku życia (art. 8 § 1 pkt 2 u.p.n.) oraz w szczególnie uzasadnionych przypadkach gdy popełnił on czyn karalny w ścisłym związku z czynem osoby dorosłej a konieczne jest łączne rozpoznanie sprawy (art 16 § 2 u.p.n.).

Termin „małoletni” funkcjonuje zarówno na gruncie prawa cywilnego jak i karnego przy czym w rozumieniu tego pierwszego odnosi się on *stricte* do osoby, która nie ukończyła 18 lat i nie zawarła związku małżeńskiego. Kobieta, która ukończyła lat 16

⁹ I tak regulację zawartą w u.p.n. stosuję się w zakresie:

- zapobiegania i zwalczania demoralizacji w stosunku do osób, które nie ukończyły lat 18,
- postępowania w sprawach o czyny karalne w stosunku do osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu lat 13 ale nie ukończyły lat 17,
- wykonywania środków wychowawczych lub poprawczych w stosunku do osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby lat 21.

¹⁰ Violetta Konarska-Wrzosek [w:] *Postępowanie w sprawach nieletnich. Komentarz.*, red. P. Górecki, Lex 2015, komentarz do art.1 u.p.n.

¹¹ Tj. z art.134 k.k., art.148 §1,2 lub 3 k.k., art. 156 § 1 lub 3 k.k., art. 163 § 1 lub 3 k.k., art.166 k.k., art. 173 § 1 lub 3 k.k., art. 197 § 3 lub 4 k.k., art. 223 § 2 k.k., art. 252 § 1 lub 2 k.k. oraz w art. 280 k.k.

i zawarła związek małżeński¹² uzyskuje status osoby pełnoletniej i nie traci go w razie orzeczenia rozwodu czy też unieważnienia małżeństwa.¹³ Kodeks karny nie definiuje terminu „małoletni”. Dlatego też mając na uwadze regułę harmonizowania tekstów prawnych, dekodując przepisy karne posługujące się tym właśnie terminem, należy uwzględniać także inne przepisy, w tym przepisy ustaw szczególnych zawierających definicje legalne tegoż terminu, nie tracąc przy tym jednak z pola widzenia woli prawodawcy i celu regulacji karnej. Ten stan rzeczy oznacza, że nie można dekodować danej normy prawnej z pominięciem kontekstu gramatycznego, systemowego i funkcjonalnego¹⁴ tym bardziej gdy termin ten nie odnosi się do sprawcy czynu zabronionego tylko do pokrzywdzonego konkretnym przestępstwem np. przestępstwem zgwałcenia i wymuszenia czynności seksualnej wobec małoletniego poniżej 15 lat¹⁵, przestępstwem seksualnego wykorzystania małoletniego poniżej 15 lat¹⁶ czy też rozpijaniami małoletniego.¹⁷

Natomiast pojęcie środek (substancja) psychoaktywna oznacza substancję chemiczną (związek chemiczny) oddziałującą na ośrodkowy układ nerwowy przez bezpośredni wpływ na funkcje mózgu, czego efektem są czasowe zmiany postrzegania, nastroju, świadomości i zachowania. Wśród nich wyróżnia się takie, które są środkami legalnymi (kofeina, alkohol, nikotyna) jak i nielegalnymi (narkotyki, dopalacze). Zgodnie z przepisem art. 4 u.p.n odpowiednio:

- substancją psychotropową jest każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy, określona w wykazie substancji psychotropowych stanowiących załącznik nr 2 do tejże ustawy (pkt 25),
- środkiem odurzającym jest każda substancja pochodzenia naturalnego lub syntetycznego działająca na ośrodkowy układ nerwowy, określona w wykazie środków odurzających stanowiących załącznik nr 1 tej ustawy (pkt 26),
- środkiem zastępczym jest produkt zawierający co najmniej jedną nową substancję psychoaktywną lub inną substancję o podobnym działaniu na ośrodkowy układ nerwowy, który może być użyty zamiast środka odurzającego lub substancji

12 Na podstawie art. 10 § 1 zd. 2 krio sąd opiekuńczy z ważnych powodów może zezwolić na zawarcie związku małżeńskiego kobiecie, która nie ukończyła lat szesnastu a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny. W praktyce ważnym powodem jest ciąża takiej kobiety ze wspólnym dzieckiem jej i przysięgłego jej męża.

13 Art. 10 § 1 i 2 k.c.

14 L. Morawski, *Wstęp do prawoznawstwa*, Toruń 2014, s. 147.

15 Art. 197 § 3 k.k.

16 Art. 200 § 1 k.k.

17 Art. 208 k.k.

psychotropowej lub w takich samych celach jak środek odurzający lub substancja psychotropowa, których wytwarzanie i wprowadzenie do obrotu nie jest regulowane na podstawie przepisów odrębnych (pkt 27).

Obowiązek zawiadomienia.

Obowiązujący porządek prawny w zakresie zawiadomienia organów ścigania o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu różnicuje go na obowiązek społeczny oraz obowiązek prawny. Na gruncie omawianych aktów prawnych ów nakaz określonego zachowania określonych adresatów normy prawnej znalazł swoje ustawowe odniesienie.

¹⁸ W u.p.w.n. zostało on wyartykułowany w przepisie art. 4 § 1, który przewiduje, że każdy kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności naruszenia zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego, używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia, uprawianie nierządu, włóczęgostwo, udział w grupach przestępczych ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu. Ów społeczny obowiązek adresowany jest do osób dorosłych i *obejmuje samodzielną aktywność* a kolejność w jakiej wymieniono podmioty, które należy zawiadomić o zachowaniach świadczących o demoralizacji nieletniego zmierza do tego by w pierwszej kolejności doszło do stosownej reakcji na przejawy demoralizacji po stronie nieletniego na płaszczyźnie wychowawczej przez korektę jego zachowania. Celem nadrzędnym przedmiotowej regulacji jest przede wszystkim wychowanie nieletniego, a nie jego karanie dla samego karania. Nadto przepis art. 4 § 2 u.p.w.n. nakłada również taki obowiązek na każdego kto dowiedział się o popełnieniu czynu karalnego¹⁹ przez nieletniego, a więc nie tylko na bezpośredniego świadka ale i na osobę która w tym zakresie dysponuje określoną wiedzą co do osoby sprawcy i popełnionego przez niego czynu karalnego. Taka osoba powinna wówczas zawiadomić o

18 T. Bojarski [w:] *Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich. Komentarz*, red. T. Bojarski, Lex, komentarz do art. 4 u.p.n.

19 Czynem karalnym zgodnie z art. 2 § 2 pkt 2 lit. a do b jest czyn zabroniony przez ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich jako przestępstwo, przestępstwo skarbowe, albo wykroczenie określone w artykułach: 51–zakłócanie spokoju lub porządku publicznego, 69-umyślne niszczenie, uszkodzenie, usuwanie znaków, 74- niszczenie, uszkodzenie, usuwanie znaków ostrzegawczych, 76-rzucanie przedmiotami w pojazd mechaniczny, 85-samowolne ustawianie, niszczenie, uszkodzenie znaków, 87-prowadzenie pojazdu w stanie po użyciu alkoholu, 199- kradzież, 122- paserstwo, 124-niszczenie lub uszkodzenie cudzej rzeczy, 133-spekulacja biletami lub art. 143-utrudnianie lub uniemożliwianie korzystania z urządzeń użytku publicznego ustawy z dnia 20 maja 1971 Kodeksu wykroczeń (Dz. U. z 2015 r., poz. 1094, t.j.)

tym sąd rodzinny lub Policję.

Obowiązek o którym mowa w przywołanych powyżej przepisach, *charakteryzuje się tym, że stanowi zobowiązanie typu moralnego, a nie prawnego, co sprawia, że niewywiązanie się z niego nie pociąga żadnych prawnych konsekwencji (sankcji).*²⁰ Ten stan braku reakcji prawnej jest jednak przełamany przez postanowienia przepisu art. 240 § 1 k.k., który przewiduje odpowiedzialność karną wobec tego kto niezwłocznie nie zawiadomił organu powołanego do ścigania przestępstw mając wiarygodne wiadomości o o popełnieniu przestępstwa z grupy przestępstw w nim taksatywnie wymienionych.²¹ Przepis art. 240 § k.k. w tym zakresie ustanawia obowiązek prawny określonego zachowania.

Nadmienić wszelako należy, że powyższe reguły społecznego obowiązku doznają jednak pewnego wyłączenia na rzecz obowiązku prawnego z uwagi na cechy podmiotu, który dysponuje taką a nie inną informacją odnoszącą się do zachowania nieletniego. Przepis art. 4 § 3 u.p.w.n. przewiduje, że instytucje państwowe i organizacje społeczne, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego ściganego z urzędu, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć czynności niecierpiące zwłoki, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu. Tymi czynnościami będzie np. zabezpieczenia miejsca popełnienia czynu czy też wstępne ustalenie kręgu osób, które były jego naocznymi świadkami. Okolicznością istotną jest również to, że ów akt prawny nakłada również ustawowy obowiązek udzielania informacji niezbędnych w toku postępowania na podmioty współdziałające, w zakresie swego działania z sądem rodzinnym (art. 4a u.p.w.n.). Ów obowiązek może polegać na złożeniu do akt sądowych informacji pisemnej w terminie zakreślonym przez sąd jako odpowiedź na konkretne zadane pytania przez sąd albo też na udzieleniu informacji na takie zapytanie telefoniczne np. o wolnych miejscach w grupach terapeutycznych. Przepis ten czyni zadość zasadzie, że najważniejsze jest dobro wymiaru sprawiedliwości. Z kolei wzmocnieniem owego prawa sądu rodzinnego do posiadania każdej informacji o charakterze niezbędnym a dotyczącej nieletniego jest norma prawna art. 23 k.p.k. Przepis ten przewiduje, że w sprawie o przestępstwo popełnione na szkodę małoletniego, we współdziałaniu z małoletnim lub w

²⁰ Violetta Konarska-Wrzosek [w:] *Postępowanie...*, *op. cit.*, komentarz do art. 4 u.p.n.

²¹ T.j. artykułach: 118-eksterminacja, 118a-zbrodnie przeciwko ludzkości, 120-stosowanie środków masowej zagłady, 121-wytwarzanie, gromadzenie lub obrót zakazanymi środkami), 122-niedopuszczalne sposoby lub środki walki, 123- zamach na życie lub zdrowie jeńców wojennych lub ludności cywilnej, 124-przestępne naruszenie prawa międzynarodowego, 127-zamach stanu, 128-zamach na konstytucyjny organ RP, 130-szpiegostwo, 134-zamach na życie prezydenta RP, 140- zamach na jednostkę Sił Zbrojnych RP, 148-zabójstwo, 163-sprowadzenie zdarzenia powszechnie niebezpiecznego, 166-zawładnięcie statkiem wodnym lub powietrznym, 189-przestępstwo pozbawienia wolności, 152-wzięcie zakładnika.

okolicznościach, które mogą świadczyć o demoralizacji małoletniego albo o gorszącym wpływie na niego, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator zawiadamia sąd rodzinny w celu rozważenia środków przewidzianych w przepisach o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. *Zawiadomienie kieruje odpowiednio do sądu właściwego według przepisów kpc (art. 568-569) lub u.p.w.n. (art. 17).*²² W nauce przedmiotu można też spotkać głosy podważające obowiązek zawiadomienia jako bezwzględny. *Prokurator – jak pisze jeden z komentatorów - nie jest zobowiązany do podejmowania działań informacyjnych w sytuacji, gdy prowadzi postępowanie przygotowawcze i kieruje sprawę do sądu karnego wobec wskazanego nieletniego. W sytuacji przekazania sprawy małoletniego do rozpoznania sądowi karnemu zwalania to również ten organ z obowiązku informacyjnego zawartego w art. 23.*²³

Natomiast na gruncie prawa cywilnego a dokładnie rzecz ujmując procedury cywilnej zgodnie z art. 572 § 1 k.p.c. każdy komu znane jest zdarzenie uzasadniające wszczęcie postępowania z urzędu, obowiązany jest zawiadomić o nim sąd opiekuńczy. Przy czym ów obowiązek jak przewiduje przepis § 2 tegoż artykułu ciąży przede wszystkim na urzędach stanu cywilnego, sądach, prokuraturach, notariuszach, komornikach, organach samorządu i administracji rządowej, organach Policji, placówkach oświatowych, opiekunach społecznych oraz organizacjach i zakładach zajmujących się opieką nad dziećmi lub osobami psychicznie chorymi. Ten obowiązek ma charakter powszechny bez narzuconego jednak terminu do wywiązania się z niego,²⁴ a wyliczenie w przepisie art. 572 § 2 k.p.c. ma charakter tylko przykładowy.²⁵ Nadto ów obowiązek doprecyzowują często przepisy szczególne np. art. 40 ust. 11 pkt 1. u.w.t.p.a, który stanowi, że o przyjęciu do izby wytrzeźwień lub placówki albo o zatrzymaniu w jednostce Policji zawiadamia się niezwłocznie w przypadku małoletnich ich rodziców lub opiekunów oraz sąd opiekuńczy. Z kolei spożycie alkoholu na terenie szkoły przez ucznia, który ukończył 17 lat stanowi wykroczenie z art. 43¹ ust. 1 u.w.t.p.a..

Naruszenie tego obowiązku z art. 572 k.p.c. nie pociąga za sobą konkretnej sankcji, *niemniej jednak – jak pisze Piotr Pruś – jest możliwe, że naruszenie tego obowiązku ustawowego może być podstawą odpowiedzialności deliktowej czy karnej.*²⁶

Zawiadomienie mające charakter zgłoszenia w ramach realizacji obowiązku

22 T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 2003, s. 129.

23 M. Kurowski [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*. red. D. Świecki, Warszawa 2013 r., s. 153.

24 J. Bodio [w:] *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, red. A. Jakubecki, Lex komentarz do art 572 kpc.

25 Obowiązek taki ciąży m.in. na organie rentowym., Zob. wyrok S. Apel. w Katowicach z dnia 9 grudnia 1998 r., III AUa 1101/98, Lex nr 37369.

26 P. Ruś [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom II. Art. 506-1217, Lex komentarz do art 572 k.p.c.

społecznego albo prawnego w żaden sposób nie narusza przepisów ustawy o ochronie danych osobowych²⁷ albowiem zgodnie z art. 23 ust. 1 tej ustawy przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne gdy: osoba, której dane dotyczą wyrazi na to zgodę (pkt 1), jest to niezbędne do zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa (pkt 2), czy też jest to niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego. Nadto jeżeli przetwarzanie danych jest niezbędne dla ochrony żywotnych interesów osoby, której dane dotyczą a uzyskanie zgody osoby, której dane dotyczą na ich przetworzenie jest niemożliwe to można przetwarzać te dane bez zgody tej osoby, do czasu gdy uzyskanie zgody będzie możliwe (art. 23 ust 3).

Z kolei art. 304 § 1 i 2 k.p.k.²⁸ wprowadza społeczny obowiązek zawiadomienia prokuratora lub Policji o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu oraz obowiązek prawny zawężony z uwagi na charakter jego adresata, którym są instytucje państwowe²⁹ i samorządowe ale już nie społeczne, które w związku ze swą działalnością dowiedziały się o popełnieniu takiego przestępstwa.³⁰

Kierowanie na leczenie osoby nieletniej.

Obowiązująca ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii przewiduje, że zasadą jest dobrowolność leczenia, rehabilitacji osób uzależnionych.

W konkretnych sytuacjach faktycznych³¹ może dojść do zbiegu podstaw możliwych trybów postępowania sądowego wobec nieletniego np. używającego alkoholu lub środków odurzających. Możliwe jest bowiem z jednej strony wszczęcie z urzędu przez sąd opiekuńczy postępowania w sprawie o demoralizację w związku np. z zawiadomieniem otrzymanym od Policji o popełnieniu przez nieletniego konkretnego czynu karalnego w ramach, którego to postępowania sąd może zdecydować o zastosowaniu wobec nieletniego uzależnionego od środków psychoaktywnych określonego środka leczniczego. Jednocześnie niezależnie od tego przedstawiciel ustawy, krewny w linii prostej,

27 Ustawa z dnia 19 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych, Dz. U z 2015 r., poz. 2135, t.j.

28 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego Dz. U. z 1997 r., nr 89, poz. 555 ze zm,

29 Szkoła jako instytucja jest tym samym obowiązana niezwłocznie zawiadomić o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu organy i służby powołane do reagowania na popełnienie przestępstwa.

30 Zarówno tych ściganych z oskarżenia publicznego jak i czynów ściganych z urzędu, ale na wniosek; Zob M. Kurowski, [w:] *Kodeks...*, *op. cit.*, s. 938.

31 Przykładowo: nieletni syn narkoman będący uczniem ukradł swojej matce tablet by zastawić go w lombardzie, pokrzywdzona domaga się jego ukarania podając, że jej syn popełnił ten czyn karalny chcąc zdobyć pieniądze na amfetaminę.

rodzeństwo lub faktyczny albo prawny opiekun może skutecznie złożyć wniosek do sądu rodzinnego właściwego dla miejsca zamieszkania nieletniego, o skierowanie takiej osoby na przymusowe leczenie i rehabilitację.³² Jest możliwym z uwagi na ekonomikę procesową połączenie tych oddzielnych spraw w celu ich łącznego rozpoznania lub także rozstrzygnięcia w trybie art 219 k.p.c o ile są one ze sobą w związku i to pod warunkiem, że pierwsze z wymienionych postępowań nie toczy się w trybie poprawczym. Jeżeli tak jest to wówczas połączenie tych postępowań jurysdykcyjnych jest prawnie niedopuszczalne.³³ Fakt ustalenia przez sąd już na wczesnym etapie procesu, że nieletni jest osobą uzależnioną, ale nie jest sprawcą czynu karalnego pozwala wobec niego prowadzić postępowanie w trybie opiekuńczo-wychowawczym.³⁴ Czasu przymusowego leczenia i rehabilitacji w sytuacji gdy sąd rodziny proceduje w trybie ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii nie określa się z góry, nie może on być jednak dłuższy niż 2 lata.³⁵ W przypadku osiągnięcia przez takiego nieletniego pełnoletności przed ukończeniem zarządzonego leczenia i rehabilitacji przepis art. 30 ust. 3 u.p.n daje sądowi prawo do przedłużenia na czas niezbędny do osiągnięcia celu leczenia i rehabilitacji, łącznie jednak nie dłużej niż 2 lata. Sądowe orzeczenia końcowe w obu przywołanych trybach mogą być poprzedzone wydaniem przez sąd orzekający w danej sprawie stosownych zarządzeń tymczasowych w formie postanowień regulujących na czas procesu sytuację bytową takiej osoby np. decyzja o umieszczeniu nieletniego uzależnionego w zakładzie leczniczym lub w środку wychowawczym.

Z kolei ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich przewiduje w normie prawnej art. 12 możliwość orzeczenia przez sąd rodzinny o przymusowym leczeniu nieletniego przez umieszczenie go w szpitalu psychiatrycznym lub innym odpowiednim zakładzie leczniczym w razie stwierdzenia że nałogowo używa on alkoholu albo innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia. Do zastosowania tego przepisu przez sąd orzekający nie jest bezwzględnie koniecznym ustalenie przez niego, negatywnego skutku w postaci tego, że nieletni jest osobą uzależnioną czy też uprawdopodobnienia, że może po jego stronie w najbliższej przyszłości dojść do uzależnienia.³⁶ Głównym celem regulacji art 12 u.p.w.n. jest leczenie albo wychowanie nieletniego w oparciu jednak o środki, które mają charakter izolacyjny. Z kolei w przypadku gdy zachodzi potrzeba zapewnienia

32 Art. 30 ust. 1 u.p.n..

33 Zob. W. Kotowski [w:] *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz.*, red. A. Ważny, Lex komentarz do art. 30 u.p.n..

34 Zob. K. Łucarz, A. Muszyna, *Ustawa o przeciwdziałaniu narkomanii. Komentarz.*, Lex komentarz do art 30.

35 Art. 30 ust 2 u.p.n..

36 Ustalenie danych osobopoznawczych nieletniego w zakresie diagnozy jego osobowości czy też uzależnienia od środków odurzających wymaga wiedzy specjalistycznej. Sądu informacje w tym zakresie uzyskują w oparciu o dowód z opinii biegłych w tym biegłych lekarzy.

nieletniemu jedynie opieki wychowawczej, to sąd może orzec umieszczenie go w młodzieżowym ośrodku wychowawczym lub w młodzieżowym ośrodku socjoterapii.³⁷ Ustalenie natomiast przez sąd w toku procesu, że nieletni dopuścił się czynu karalnego a przy tym jest uzależniony albo zagrożony uzależnieniem i cechuje go wysoki stopień demoralizacji, zwłaszcza gdy inne środki wychowawcze okazały się nieskuteczne lub nie rokują resocjalizacji nieletniego to sąd rodzinny może na podstawie art. 6 pkt. 10 u.p.w.n. w zw. z art. 10 u.p.w.n. postanowić o umieszczeniu takiego nieletniego w zakładzie poprawczym.

Prawomocne zakończenie tego typu spraw otwiera postępowanie wykonawcze w ramach, którego to sądy i sędziowie rodzinni przyglądają się z „pewnej odległości” m.in. w oparciu o wywiady kuratorów czy też sprawozdania rodziców o ile taki obowiązek został na nich nałożony czy też o informacje od dyrekcji placówki, w której dany nieletni się znajduje o jego aktualnym zachowaniu. Faktyczna możliwość modyfikacji orzeczonych środków w postępowaniu wykonawczym czy to w oparciu o ich zmianę na inne, czy też nawet czasowe wstrzymanie ich wykonania albo nawet odstąpienie od wykonania pozwala je urealnić do aktualnego na dany moment stanu faktycznego ukształtowanego postępowaniem, zachowaniem nieletniego.

³⁷ Artykuł 12 u.niel stanowi podstawę prawną [dod. DM] uwzględnianą w sprawach nieletnich, wykazujących przejawy demoralizacji lub będących sprawcami czynów karalnych, wobec których nie orzeczono środka poprawczego [w] K. Łucarz, A. Muszyńska, *Ustawa o...*, *op. cit.*,